

۹۲ / ۱ / ۲۰

جلسه ۸۶

صحیح و اعم

سه شنبه

سال سوم

صحیح و اعم (۲۲)

۹۲ / ۱ / ۲۰

جلسه ۸۶

صحیح و اعم

سه شنبه

سال سوم

پیشخوان

اشکال مرحوم بروجردی به مرحوم آخوند

ما می گوئیم

اشکال مرحوم نائینی به مرحوم آخوند

ما می گوئیم

اشاره مرحوم نائینی به راه علت و ملاکات احکام

بیان دلیل مدعای مرحوم نائینی (مقدمه)

اشکال مرحوم بروجردی بر مرحوم آخوند در جامع صحیحی

موضوع له صلوة مفهوم «**ناهی از فحشا و معراج مؤمن**» نیست

دلیل اول: آنچه از صلوة متبادر می شود این معانی نیست

دلیل دوم:

اگر موضوع له «ناهی عن الفحشا» باشد آیه شریفه «**إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ**»

چنین می شود:

«**الناهی عن الفحشاء و المنکر ینهی عن الفحشاء و المنکر**».

دلیل:

**مرحوم
بروجردی**

همین اشکال به نوعی در کلام مرحوم **نائینی** هم مورد اشاره قرار گرفته است

طبق نظر مرحوم آخوند:

موضوع له صلوة چیزی است که اثرش نهی از فحشا و منکر است و نه عنوان «ناهی عن الفحشاء»

شاهد نظریه مرحوم آخوند:

ایشان نمازهای خارجی را **فرد و مصداق** آن موضوع له می دانست
در حالیکه اگر موضوع له «ناهی» باشد، نمازهای خارجی **سبب و محصل** آن می شوند

دفاع از نظریه مرحوم آخوند:

شارع جامع بین نمازهای صحیح را تصویر کرده ولی آن را **نمی تواند یا لزومی نمی بیند** به عرف بفهماند
در مرتبه بعد **مصداق** های این جامع که دارای خواص و آثاری هستند، را به عرف نشان داده است
این عملکرد **عرفی** است و در نامگذاری های دیگر عرفی هم رواج دارد

ما
می گوئیم

اشکال مرحوم نائینی به مرحوم آخوند

گفته شده که جامع بین افراد صحیح قابل فرض است
ولی ممکن است نتوانیم خود آن را معرفی کنیم ولی می توانیم به آن اشاره کنیم

اشاره از طریق معلول:

یعنی از راه اجر و ثواب که معلول نماز هستند

اشاره از طریق علت:

یعنی از راه مصالح و مفاسد که علت نماز هستند

دو راه اشاره به
جامع

از دیدگاه مرحوم نائینی :

اولا: مصالح و مفاسد (قربان کل تقی و ..) علت غایی تشریح صلوة است
ثانیا: صلوة دو معلول دارد یکی اجر و ثواب و یکی هم تحقق قربان کل تقی

کلام مرحوم نائینی در ارتباط بین جامع صلاتی و اجر و ثواب، ارتباطی با کلام آخوند ندارد
ولی در رابطه با قربان کل تقی و جامع صلاتی ناظر به فرمایش آخوند خراسانی است

مرحوم
نائینی

ما
می گوییم

نقد مرحوم نائینی بر راه معلول

این راه باطل است چراکه:

أولاً: ممکن است اثر متعدد باشد، یعنی معلوم نیست که همه نمازها دارای اثری یکسان باشند

ثانیا: اشتراک اثر دلیل بر وحدت مؤثر نیست

البته لازم است بین دو شیء که ماهیت متعدد دارند و هر دو علت هستند، جامعی باشد که آن جامع

واحد علت پیدایش معلول های مشترک باشد

اما چون آن جامع، ماهیت آن دو شیء را نمی سازد لذا لازم نیست که آن جامع موضوع له باشد

مرحوم
نائینی
(۱)

نقد مرحوم نائینی بر راه معلول

ثالثاً: اثر نماز، بعد از اتیان نماز حاصل می شود و اتیان نماز بعد از امر به نماز است و امر به نماز بعد از تسمیه

پس نمی تواند اثر که متأخر از تسمیه است وجوداً، در تسمیه دخیل باشد

ثالثاً: اگر مسمی چیزی باشد که اثر را پدید می آورد در این صورت :
اگر صلوة مأمور به شد، «آنچه اثر را پدید می آورد» مأمور به شده است،
پس اگر در جزئیت چیزی در صلوة شک کردیم (اقل و اکثر ارتباطی) باید احتیاط کنیم،
چراکه در حقیقت شک در تحقق موضوع له داریم

درباره «اولا»:

ظهور «الصلوة معراج المومن» ← **معراج مؤمن** اثر مشترکی است که بین افراد صلوة موجود است لذا اگر هر نماز یک اثر مخصوص به خودش داشته باشد باز اثر واحد در همه، قابل تصویر است

درباره قاعده الواحد:

آنچه در اینجا با آن کار داریم قاعده: «الواحد لا یصدر إلا من الواحد» است
قاعده الواحد در مورد **واحدهای حقیقی بسیط** و نه اعتباری جاری است

درباره «ثانیا»:

حصول خارجی اثر اگرچه وجوداً متأخر است ولی می توان آن را در مقام تسمیه اخذ کرد
پس «اثر» را می توان در رتبه تسمیه لحاظ کرد

درباره «رابعا»:

طبق عقیده مرحوم آخوند «اثر» داخل در موضوع له نیست بلکه موضوع له چیزی است که این خاصیت را دارد ولی این **خاصیت** در موضوع له دخیل نیست ولی در هر صورت وحدت اثر در اعتباری ها، کاشف از وحدت مؤثر نیست

ما
می‌گوییم
(۲)

اشاره مرحوم نائینی به راه علت و ملاکات احکام

مشکل تر بودن اشاره به جامع از راه علت

دلیل: تکلیف نمی تواند به **ملاکات احکام** تعلق گرفته باشد

(نه به نفس ملاکات احکام تعلق می گیرد و نه به چیزی که مقید به ملاکات است)

مرحوم
نائینی

پس مسمای نماز:

نه می تواند **ملاک نماز** باشد

نه می تواند چیزی باشد که **مقید به ملاک نماز** است

بیان دلیل مدعی مرحوم نائینی

الف. گاهی خودش امری اختیاری است (بدون توجه به اثر آن)

در این فرض **نفس فعل**، مقصود بالاصالة است

مثال: اگر شارع کسی را امر کند به اینکه قیام کند و مطلوب شارع هم نفس قیام باشد

۱. **فعل اختیاری تمام العله و یا جزء اخیر علت تامه است برای رسیدن به آن اثر.**

مثال: انداختن کسی در آتش علت است برای اینکه آن شخص بسوزد

۲. **فعل اختیاری از زمره اموری است که بین آن و اثر فاصله است**

مثال: کاشتن بذر = فعل اختیاری . روئیدن سنبله = اثر

ب. گاهی غرض فاعل، اثری است که بر فعل اختیاری مترتب است.

در این صورت فعل اختیاری، صرفاً به سبب آنکه **مقدمه آن اثر** است، مطلوب است

مقدمه :
غرض فاعل
دو گونه است:

فعل اختیاری مطلوب بالذات (الف) }
فعل اختیاری مطلوب بالعرض }
واسطه ای بین فعل اختیاری و اثر نیست (ب)
واسطه ای بین فعل اختیاری و اثر هست (ج)

بیان دلیل مدعی مرحوم نائینی (۲)

ممکن است اراده شارع مستقیماً به فعل اختیاری تعلق گیرد

چراکه : این فعل از اسباب تولیدیه است

در اینها قدرت بر سبب عین قدرت بر مسبب و اراده نسبت به سبب عین اراده نسبت به مسبب است و لذا با توجه به اینکه معلول از شئون علت است می توان گفت «لقاء در آتش احراق است» در حالیکه فی الواقع اللقاء در آتش سبب احراق است

نوع «ب»

فاعل نمی تواند نسبت به «اثر» اراده کند

چراکه : اثر مقدر فاعل نیست.

بلکه فاعل صرفاً می تواند فعل اختیاری را اراده کند.

و در این صورت آن اثر انگیزه ای برای اراده فعل اختیاری است

نوع «ج»

در اسباب تولیدی ← فاعل هم می تواند معلول را اراده کند و هم علت اختیاری را

در دواعی ← فاعل تنها می تواند فعل اختیاری را به جهت آنکه شاید به معلول و اثر برسد اراده کند. و خود دواعی

قابل اینکه متعلق اراده واقع شوند، نیستند

مرحوم
نائینی

بیان دلیل مدعای مرحوم نائینی (۳)

ملازمه بین اراده آمریه و اراده فاعلیه

یعنی: هر جا فاعل می توانست اراده کند، آمر هم می تواند به آن امر کند

چراکه: کار آمر آن است که مأمور را به عنوان یک فاعل، به سمت عمل تحریک می کند.

پس اگر فاعل نمی تواند کاری را انجام دهد، آمر هم نمی تواند به آن امر کند چراکه طلب محال است

مرحوم
نائینی

اگر فعل اختیاری برای اثر، سبب تولیدی است:

حکم: هم میتوان به سبب امر کرد و هم میتوان به مسبب امر کرد

مثال: می توانیم بگوییم لباس را در آتش بیانداز. و می توانیم بگوییم لباس را بسوزان

حال:

اگر فعل اختیاری از مقدمات اعدادی است و اثر از دواعی است:

حکم: در این صورت فاعل نمی تواند اثر را اراده کند کما اینکه آمر نمی تواند به اثر امر کند.

و لذا در این صورت امر فقط به فعل اختیاری تعلق می گیرد و نه به اثر